

WINTERMANTEL PÉTER

Japanológiai bédekker

Farkas Ildikó – Sági Attila (szerk.):
Kortárs japanológia I.
Budapest, KRE – L’Harmattan, 2015.

A Károli Gáspár Református Egyetem 2014 őszén ünnepelte japán szakos képzése elindulásának 20-ik évfordulóját. A jubileum alkalmából rendezett tudományos konferencia előadásait tartalmazza a *Kortárs Japanológia* címen elindított új könyvsorozat első kötete. A japán szak tudományos munkáját átfogóan bemutató tanulmánygyűjteményben hagyományos és modern irodalmi, nyelvészeti, történeti és művelődéstörténeti tárgyú, valamint a japanológia újabb kutatási területeit képviselő, a fordítástudomány, a kommunikáció, a közgazdaság vagy a szociológia területére kalauzoló írások is helyet kaptak.

Egy ilyen tanulmánykötet mindig izgalmas körképet kínál: pillanatfelvételen kirajzolódik a múlttal való számvetés, felsejlenek a jövőbeni fejlődési irányok. A vaskos munkát lapozgató olvasó akárha egy japán metropoliszban bolyongana, ahol sétája során újra és újra rácsodálkozhat az egyes városnegyedek markánsan eltérő világára, a középkori, újkori, világháború előtti és 21. századi városrészek váratlan váltakozásának szépségére.

A könyv a KRE japán szakának nem az első kezdeményezése, a mostani már a negyedik olyan munka, mely a szak tudományos konferenciáinak eredményeit adja közre. Bár gyűjteményes konferenciakötetet tartunk a kezünkben, mégsem pusztán legépelte előadásszövegekről, hanem alaposan megírt, lábjegyzetelt tanulmányokról van szó. A két szerkesztő – Farkas Ildikó és Sági Attila – munkáját dicséri az egységesen magas színvonalon szerkesztett, szép kivitelű könyv, mely tudományterületek szerint csoportosítva, nyolc fejezetben vonultat fel 34 japanológiai tanulmányt.

Az irodalomtudományi blokkot Vihar Juditnak Akutagawa Ryūnosuke 芥川龍之介 és Kawabata Yasunari 川端康成 novelláikban is megragadható eltérő művészetfilozófiáját tárgyaló írása nyitja meg. Varrók Ilona a hazájában hatalmas népszerűségnek örvendő, óriási példányszámokban olva-

sott, ám Japánon kívül mégis méltatlanul kevésbé ismert színpadi szerző és irodalmi polihisztor, Inoue Hisashi 井上ひさし munkásságát veszi górcső alá. A haikuköltészetnek Ezra Pound és más imagista-vorticista költőkre gyakorolt hatását szemlélteti Janó István munkája. Simon Ágnes a Nyugaton meg nem értett sajátos japán én-regény, a *shisōsetsu* 私小説 világába, Szilágyi Andrea pedig a japán és az amerikai kultúra közötti interkulturális irodalmi határvidéken alkotó Yonejirō Noguchi 野口 米次郎 munkásságába nyújt betekintést.

Három írás reprezentálja a színház- és filmművészeti kutatásokat: Mátrai Titanilla tanulmánya két kultikus filmjén keresztül tárja az olvasó elé a *nó* 能 egyszerűségét a *kabuki* 歌舞伎 élénkségével ötvöző filmrendező, Shindō Kaneto 新藤兼人 szarkasztikus látásmódját. Czifra Adrienn rövid barangolásra invitál a több mint négyszáz éves japán bábjáték világába, míg Jámbor József a nálunk elsősorban prózaíróként ismert Mishima Yukio 三島由紀夫 dráma- és filmművészeti korszakait mutatja be.

Azt, hogy a fordítástudomány a Károli japán szakának méltán egyik leg-erősebb területe, a fordítói mesterképzésen belül indított japán szakirány mellett a *Kortárs japanológia* első kötetének öt tanulmánya is bizonyítja. Samu Veronika kultúraspecifikus szavak fordítását, Kéry Sándor a kommunikáció fenntartását szolgáló *aizuchik* 相槌 szerepét, Kaba Ariel pedig egyes zárópartikulák fordítási lehetőségeit mutatja be. Két tanulmány is született a filmfeliratozás területéről, Imri László írása a nyugati filmek japán feliratozásának egyes kérdéseit, míg tanára, Somodi Júlia bizonyos megszólítási formáknak a japán filmek feliratozásában alkalmazott különböző fordításait vizsgálja.

Pintér Gábor a japán *cha* szótag néhány lehetséges fonológiai leírásán keresztül tárgyalja a mássalhangzók mögöttes ábrázolására vonatkozó elméletek sokszínűségét. Lichtenstein Noémi a külföldi jövevényszavak japánosítási törekvéseit, Sági Attila az oszakai nyelvjárásban tetten érhető archaizmusok, Szemerey Márton a japán szófajoknak az érzelemkifejezésben játszott szerepeit kutatta. Az utóbbi években egyre szélesebb tömegeket vonzó kortárs magyar haikuirodalomba enged bepillantást Spannraft Marcellina a nővénynevek és ún. évszakszók vizsgálatával.

Szintén modern területekre kalauzolnak minket a média- és kommunikációtudományi szekció írásai. Bohács Dávid tanulmánya ugyan elsősorban a fukusimai hármás katasztrófának az országos és regionális sajtóban eltérő megjelenítési különbségét ígéri, ám egyben izgalmas japán médiapiaci körké-

pet is ad, a terjesztési alapfogalmak és a hatalmas példányszámadatokat lehetővé tevő *oshigami* 押し紙 rendszer bemutatásával. Kovács Emese a tökéletesen megszerkesztett bocsánatkérés sztenderdizált médiaeseményé válását ismerteti érdekes írásában, Juhász Borbála pedig saját, évtizedes oktatási tapasztalatai nyomán mutatja ki a japán nyelvtanulás iránti motiváció változását.

A történettudomány két-két Edo-kori és jelenkori tanulmánnyal képviselteti magát a kötetben. A *kokugaku* 国学 izgalmas témáját hozza elénk Farkas Ildikó kutatási beszámolója, mely a japán identitásképző és nemzetépítő folyamatokat a közép- és kelet-európai nemzeti ébredésekkel való összevetésben vizsgáló nagyívű projektet ismerteti meg az olvasóval. Szabó Noémi munkája 19. század közepi magyar és osztrák lapok japán tárgyú híreinek összehasonlító tartomelemzésére fókuszált. Vargha Attila és Mecszi Beatrix tanulmányai egyaránt az Egyesült Államokban élő japánokkal kapcsolatosak, előbbi a második világháború alatt koncentrációs táborokba internált japánokra fókuszál, utóbbi pedig az amerikai japánság identitáskeresésének, az internálás feldolgozatlanságának és a half-tudatnak a szerepét kutatja az 1980–90-es években az USA-ban alkotó japán képzőművészek szemüvegén keresztül.

A következő blokkban három művelődéstörténeti írást olvashatunk: Lázár Marianna a négy égtájat őrző szellemlényeknek a japán sintoizmusban játszott kultuszát, Vörös Erika pedig a japán hegyi aszketizmus keretein belül egy zabolátlan, haragvó buddhista istenség, a *Kōjin* 荒神 alakját mutatja be. Színes képmelléklet illusztrálja Schmitt Csilla japanológus kimonógyűjtőnek a gyermekkimonókon található díszítő elemek csodálatos világáról és a kimonóviselet több száz éves hagyományának továbbéléséről szóló munkáját.

A tanulmánykötetet a mai és holnapi Japán társadalmi, politikai és gazdasági helyzetét bemutató munkák zárják. Hidasi Judit nagyívű elemzése a japán társadalomban a Károli japán szakának beindítása óta eltelt húsz évben végbement változásokkal foglalkozik, számos ponton aggasztó képet festve a fiatalok kommunikációs deficitjével, a recesszió hatására megroggyant társadalmi önbizalommal vagy Japánnak a jelenkori globális kihívásokkal szembeni adaptációs képességével összefüggésben. Tamás Csaba Gergely a japán alaptörvény módosításával összefüggő jogi, politikai és kulturális kihívásokat veszi számba. A japán gazdaság kilábalási kísérleteit és korlátait boncolgatja Kiglics István munkája. Elgondolkodtató összefüggéseket tár elénk a kötet három utolsó írása, Hajnal Krisztinának a fiatalabb japán generációknak az élethosszig tartó foglalkoztatás iránti igényéről, Nakanishi Erős

Petrának a japán iskolaelhagyók szüleiben zajló pszichés változásokról, illetve Gergely Attilának a japán családfogalom értelmezéséről írott tanulmánya.

Az eltelt 20 év alatt háromezren végeztek a Károli japán szakán. A jelen kötet egyben remek kedvcsináló lehet a leendő japán szakosoknak is, hiszen a tanulmánykötet kétharmada is volt vagy jelenlegi hallgatók írásait tartalmazza. Az ezen új japanológus generáció mellett a szak oktatóit és néhány vendégszerzőt is felvonultató kötet izgalmas lenyomata a szerteágazó érdeklődésű és különböző kutatási irányok felé haladó hazai Japán-kutatásnak is. Napjainkra az egyes kutatóhelyek és japanisztikai tanszékek, így a Károli mellett az ELTE vagy a Budapesti Gazdasági Egyetem egymástól különböző kutatói és tudományos profiljai felismerhetően kirajzolódtak, részben az egyes műhelyek által favorizált irányok mentén, részben egyes kiemelkedő hatású oktatók érdeklődése és tudományos munkássága hatására. A cél persze az lenne, hogy a későbbiekben a nemzetközi japanológia által is magyar-specifikusnak elismert kutatási témákra fókuszáló hazai műhelyek működjenek. Egy ilyen saját hang, védjegy, tudományos brand megtalálása lehet a feladat a következő időszakra. A Károli japán szakát illetően a régen várt japán–magyar középszótár megjelentetését követően nyelvészeti és modern nyelvoktatási kérdésekben, a japán szakos tanárképzés terén, fordítástudományi témákban vagy épp a magyar–japán kapcsolattörténet kutatásában már be is érték ennek a folyamatnak az első gyümölcsei: ennek bizonyítéka immár a kötet olvasói számára is kézzelfogható.